

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित न्यायनिर्णयाचे मराठीमध्ये भाषांतर)

प्रकाशनासाठी नाही

**भारताचे सर्वोच्च न्यायालय
दिवाणी अपिलीय अधिकारिता**

दिवाणी अपील क्र. ४६६५/२०१९

(विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र. १६४२१/२०१७ मधील
न्यायनिर्णयातून उद्भवलेले)

संचालक, परिवहन विभाग,
दादरा व नगर हवेली हया
केंद्रशासित प्रदेशांचे प्रशासन,
सिल्वासा आणि इतर

.....अपीलकर्ते

विरूध्द

श्री अभिनव दिपकभाई पटेल

.....उत्तरवादी

न्यायनिर्णय

एल. नागेश्वर राव, न्यायमूर्ती

अनुमती मंजूर

१) उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाद्वारे उत्तरवादी यांची रिट याचिका मंजूर करून त्यांची सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षक म्हणून नियुक्ति

करण्याबाबतचे दिलेले निर्देश, हा या अपीलामध्ये वादाचा विषय आहे. उत्तरवादी हे, गुजरात राज्य तसेच दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशांमधील, अनुसूचित जमाती हया प्रवर्गातील मान्यता प्राप्त 'धोडिया' हया अनुसूचित जमातीचे आहेत व गुजरात राज्यातील संबंधित सक्षम प्राधिकाऱ्यांनी जारी केलेले जात प्रमाणपत्र त्यांच्याकडे आहे. त्यांनी त्यांचे निवासस्थान गुजरातमधून दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशामध्ये स्थलांतरीत केले आहे. त्यांचे केंद्रशासित प्रदेशामध्ये मालकी हक्काचे रहिवासी निवासस्थान असून ते दादरा व नगर हवेली येथील रहिवासी होते हे दर्शविण्याकरिता त्यांच्याकडे मतदार ओळखपत्र देखील आहे.

२) दिनांक २५.१०.२०१४ रोजी, सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षकाची दोन पदे, ज्यापैकी एक पद अनुसूचित जमात हया प्रवर्गाकरिता आरक्षित होते, भरण्याकरिता जाहिरात प्रसिध्द करण्यात आली होती. सदर जाहिरातीमध्ये असे स्पष्टपणे नमूद करण्यात आले होते की, सर्व भारतीय नागरिक सदर पदावर नियुक्ति होण्याकरिता अर्ज करू शकतात, परंतु ज्या व्यक्ति दादरा व नगर हवेलीच्या 'अधिवासी' आहेत, त्यांना विशेष सवलत (प्राधान्य) देण्यात येईल. जे उमेदवार अनुसूचित जमातीचे सभासद असल्याचा दावा करतील, त्यांनी सक्षम प्राधिकारी यांच्याकडून जारी करण्यात आलेल्या जात प्रमाणपत्राची सांक्षातिक प्रत सादर करण्याबरोबरच तो/ती उमेदवार अनुसूचित जमात समाजामधून आला असल्याचे विधान करणे आवश्यक होते. उत्तरवादी यांनी सदर सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षक या पदावर नियुक्ति प्राप्त करण्यासाठी अर्ज केला आणि प्राप्त झालेल्या एकूण ११४ अर्जांची छाननी झाल्यावर, असे आढळून आले की, 'सर्वसाधारण' प्रवर्गातील तीन उमेदवार आणि

अनुसूचित जमाती' हया प्रवर्गातील दोन उमेदवार पात्र ठरले होते. उत्तरवादी हे दिनांक ०१/०७/२०१५ रोजी घेण्यात आलेल्या लेखी परीक्षेस उपस्थित राहिले होते. दिनांक ११.०७.२०१५ रोजी, लेखी परीक्षेचा, अनारक्षित पदासाठी निकाल जाहीर करण्यात आला, परंतु अनुसूचित जमातीकरिता असलेल्या रिक्त पदासाठीचा निकाल जाहीर करण्यात आला नाही आणि या गोष्टीचे उत्तरवादी यांना आश्चर्य वाटले. त्यांच्या सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षक हया पदावर न झालेल्या निवडीबाबत त्यांनी केलेल्या अभिवेदनांना कोणताही प्रतिसाद प्राप्त न झाल्यामुळे त्यांनी भारत सरकारच्या, अनुसूचित जमातीकरिताच्या राष्ट्रीय आयोगाचे दार ठोठावले. त्यावर, उत्तरवादी हे दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशातील रहिवासी आहेत आणि ते अनुसूचित जमात हया प्रवर्गातील आहेत याची खात्री पटल्यावर, राष्ट्रीय आयोगाने दादरा व नगर हवेलीच्या प्रतिनिधीला, भारत सरकारच्या गृहमंत्रालयाकडून याबाबतीत स्पष्टीकरण मागवून घ्यावे व तद्नंतर उत्तरवादी यांची (सदर पदावर) नियुक्ति करावी, असे निर्देश दिले. भारत सरकारच्या गृहमंत्रालयाने असे स्पष्टीकरण दिले की, उत्तरवादी हे नियुक्तीकरीता पात्र होते आणि पुढे असा सल्ला दिला की अनुसूचित जमातीसाठीच्या राष्ट्रीय आयोगाने जारी केलेल्या निदेशाप्रमाणे संबंधित प्राधिकाऱ्यांनी योग्य ती कार्यवाही करावी. त्यानंतर, भारत सरकार, दादरा व नगर हवेली केंद्रशासित प्रदेश आणि राष्ट्रीय आयोग यांच्यामध्ये बऱ्याच मोठ्या प्रमाणात पत्रव्यवहार झाल्यानंतर, दिनांक २५/०७/२०१६ रोजी, राष्ट्रीय आयोगाने आदेश पारित करून अपीलकर्ते यांना उत्तरवादी यांच्या नावे नियुक्तिपत्र जारी करण्याचे निदेश दिले. परंतु, उत्तरवादी यांच्या

नियुक्तिबाबत कोणतीही कार्यवाही न झाल्यामुळे त्यांना उच्च न्यायालय, मुंबई येथे रिट याचिका दाखल करणे भाग पडले.

३) अपीलकर्ते यांच्यावतीने, उच्च न्यायालयासमोर असे निवेदन सादर करण्यात आले की, दिनांक ०१/०९/२००६ रोजी दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशाने एक धोरण आखले आहे, ज्याद्वारे असा निर्णय घेण्यात आला आहे की, खुल्या प्रवर्गातील स्थानिक उमेदवारांनी 'अधिवास' प्रमाणपत्र सादर करणे गरजेचे आहे. जोवर आरक्षित प्रवर्गाचा संबंध आहे, फक्त स्थानिक उमेदवारांचा विचार करण्यात येईल. सदर धोरणामध्ये दिनांक २६.१२.२०१३ रोजी, खुल्या प्रवर्गातील उमेदवारांच्या बाबतीत फक्त 'अधिवास' संबंधित सुधारणा करण्यात आली. अपीलकर्ते यांच्या वतीने असेही कथन करण्यात आले की, अनुसूचित जमातीच्या, एका राज्यामधून दूसऱ्या राज्यामध्ये आणि एका राज्यामधून एखाद्या केंद्रशासित प्रदेशामध्ये स्थलांतर करणाऱ्या व्यक्तींबाबतीत कोणताही भेदभाव होऊ शकत नाही. दादरा व नगर हवेलीमधील अनुसूचित जमाती अधिसूचित करण्यासाठी मा. राष्ट्रपती यांनी स्वतंत्र आदेश जारी केलेले असल्यामुळे, स्थलांतरीत व्यक्ति केंद्रशासित प्रदेशामध्ये आरक्षणासाठी दावा करू शकत नाहीत. स्थानिक उमेदवारांना देण्यात आलेल्या प्राधान्याचा संदर्भ देऊन, अपीलकर्ते यांनी असे म्हणणे सादर केले आहे की, निवड प्रक्रियेमध्ये स्थानिक उमेदवारांना जे २० गुण देण्यात आलेले आहेत ते खुल्या प्रवर्गातील आणि आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवारांना समानतेने लागू होतात. परंतु, अपीलकर्ते ठामपणे असे सांगत राहिले की अनुसूचित जमात हया प्रवर्गासाठी ठेवण्यात आलेल्या आरक्षणाचा लाभ हा स्थलांतरीत उमेदवारांसाठी नाही तर केवळ स्थानिक उमेदवारांपुरताच

मर्यादित ठेवण्यात आलेला आहे.

४) अपीलकर्ते यांच्या, केंद्रशासित प्रदेशाबाहेरील अनुसूचित जमात हया प्रवर्गातील सभासदांना (उमेदवारांना) (सदर) केंद्रशासित प्रदेशातील आरक्षित प्रवर्गामध्ये मोडणाऱ्या सार्वजनिक (सरकारी) पदांवर नियुक्तिसाठी त्यांच्या नावांचा विचार होण्यापासून वगळण्यात आलेले आहे, हया निवेदनाचा उच्च न्यायालयावर कोणताही प्रभाव पडला नाही. उच्च न्यायालयाच्या मते, स्थानिक उमेदवारांना निवड प्रक्रियेमध्ये देण्यात आलेल्या गुणांच्या प्राधान्यवरून असे दिसून येते की, बाहेरील (स्थलांतरीत) उमेदवारांना त्यांच्या नावांचा नियुक्तिबाबत विचार होण्यापासून वगळण्यात आले नव्हते. उत्तरवादी हे दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशातील रहिवासी असल्याचे आढळून आले आहे आणि जरी ते गुजरात राज्यामधून स्थलांतरीत झालेले असले, तरी देखील नियुक्तिकरिता आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवार म्हणून त्यांच्या नावाचा विचार होण्यास पात्र होते. सदर निष्कर्षाच्या आधारेच, उच्च न्यायालयाने अपीलकर्ता यांना असे निदेश दिले की, त्यांनी उत्तरवादी यांना, सदर निवडप्रक्रियेमधून नियुक्त झालेल्या इतर उमेदवारांच्या नियुक्ति दिनांकापासूनच, सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षक हया पदावर नियुक्त करावे.

५) अपीलकर्ता यांच्यावतीने बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकीलांनी विविध परिपत्रकांचा संदर्भ दिला, ज्यातून केंद्रशासित प्रदेशाचे असे धोरण निदर्शनास येते की आरक्षण हे स्थलांतर करून आलेल्या व्यक्तींना नाही तर फक्त स्थानिक व्यक्तींनाच लागू आहे. त्यांनी असा युक्तिवाद केला की, केवळ केंद्रशासित प्रदेशामध्ये अधिवास असणाऱ्या व्यक्तींचा आरक्षणाचा लाभ मिळण्यासाठी दावा करू शकतात. त्यांच्या मतानुसार, एखाद्या व्यक्तीचे

नाव अनुसूचित जमातीमधून एखाद्या सार्वजनिक पदावर नियुक्तिसाठी विचारात घेण्याकरीता सदर व्यक्ति केंद्रशासित प्रदेशामध्ये किमान १० (दहा) वर्षे वास्तव्यास असली पाहिजे. केंद्रशासित प्रदेशाकडून उत्तरवादीच्या नियुक्तिस नकार देण्याच्या कृतीचे समर्थन करण्याकरिता त्यांनी, प्रस्तुत न्यायालयाने, महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती यांना जात प्रमाणपत्र जारी करण्यासंदर्भातील कृती समिती व इतर विरूद्ध भारताचे संघराज्य आणि इतर,^(१) एस्. पुष्पा आणि इतर विरूद्ध शिवाचन्मुगावेलू आणि इतर^(२) पुडूचेरी शेड्यूलड कास्ट पीपल वेल्फेअर असोसिएशन विरूद्ध शासनाचे मुख्य सचिव, पाँडेचरी केंद्रशासित प्रदेश आणि इतर,^(३) व बीर सिंग विरूद्ध दिल्ली जल मंडळ आणि इतर^(४) हया दाव्यांमध्ये दिलेल्या न्यायनिर्णयांवर आपली भिस्त ठेवली आहे.

६) उत्तरवादी यांच्यावतीने बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वरिष्ठ वकीलांनी, केंद्रशासित प्रदेशाने जारी केलेल्या कार्यालयीन जापनाचा संदर्भ देऊन असा युक्तिवाद केला की, सदर जापनामधून असे स्पष्टपणे निदर्शनास येते की, इतर राज्यांतील अनुसूचित जमातीमधील उमेदवारांना राखीव प्रवर्गातील सार्वजनिक पदांवर नियुक्तिसाठी विचार करण्यापासून वगळण्यात आलेले नाही. स्थानिक उमेदवारांना प्राधान्याचा जो लाभ देण्यात आलेला होता तोच लाभ अनुसूचित जमातीतील उमेदवारांना सुध्दा लागू होतो. चार उमेदवारांपैकी जे उमेदवार पात्र असल्याचे आढळून आले आणि जे उमेदवार लेखी परीक्षेमध्ये सहभागी झाले होते, त्यापैकी उत्तरवादी यांनी सर्वात जास्त गुण प्राप्त केले होते आणि ते हया न्यायालयाने निर्धारित करून दिलेल्या कायदानुसार अनारक्षित पदावर नियुक्तीसाठी पात्र ठरले होते. दिनांक

२६.१२.२०१३ रोजीच्या कार्यालयीन जापनानुसार सुध्दा, जो गट 'क' मधील पदांवर सरळसेवा भरतीशी संबंधित आहे, अनुसूचित जमातीमधील उमेदवार, ज्यांची निवड त्यांच्या स्वतःच्या गुणवत्तेवर कोणत्याही मानकाच्या शिथिलतेशिवाय झालेली होती, त्यांची खुल्या प्रवर्गासाठी वेगळ्या, राखून ठेवलेल्या पदावर नियुक्त करण्यात येईल. विद्वान वरिष्ठ वकीलांनी असा युक्तिवाद केला की, असा स्थापित कायदा आहे की, केंद्रशासित प्रदेशातील रहिवासी हा आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवार म्हणून सार्वजनिक पदावर नियुक्तीसाठी विचार होण्यास हक्कदार आहे. तो स्थलांतर करून आलेला आहे ह्या एकमेव कारणासाठी त्याला आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवार हा दर्जा मिळण्यापासून वंचित ठेवता येणार नाही. असे सादर निवेदन करण्यात आले की, जाहिरातीच्या दिनांकाच्या सहा वर्षे अगोदर पासून उत्तरवादी हे केंद्रशासित प्रदेशामध्ये रहात होते याबाबतीत कोणताही संशय नाही. त्यांनी, 'पुष्पा' (सुप्रा) ह्या प्रकरणामध्ये पारीत केलेल्या कायद्याच्या चौकटीस कोणताही धक्का लागलेला नाही हा युक्तिवाद पटवून देण्यासाठी ह्याच न्यायालयाने बिर सिंग (सुप्रा) ह्या प्रकरणामध्ये पारीत केलेल्या न्यायनिर्णयाचा दाखला दिला आहे.

७) राज्यघटना (दादरा व नगर हवेली) अनुसूचित जमाती आदेश, १९६२ अन्वये मा. राष्ट्रपतींनी, दादरा व नगर हवेली ह्या केंद्रशासित प्रदेशाच्या बाबतीत, त्या केंद्रशासित प्रदेशामध्ये वास्तव्यास असणाऱ्या रहिवाशांच्या संबंधात 'धोडिया' ही जात अनुसूचित जमात असल्याचे घोषित केले आहे. दिनांक १०.०७.१९९५ रोजी अपीलकर्ता यांनी एक परिपत्रक जारी करून त्याद्वारे दिनांक ०१.०१.१९९० पूर्वी नियुक्त झालेल्या व्यक्तींच्या

बाबतीत, सरकारी कार्यालयांमध्ये अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमातींच्या उमेदवारांना आरक्षणाचा लाभ मिळणे तसेच चालू राहिल व भविष्यामध्ये होणाऱ्या नियुक्त्यांच्या बाबतीत स्वतंत्रपणे निर्णय घेण्यात येईल, असे घोषित केले. दिनांक ०१.०९.२००६ रोजीच्या कार्यालयीन जापनानुसार, दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशाच्या प्रशासनामध्ये अधिवास असणाऱ्या अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमातींचा राखीव प्रवर्गातील सार्वजनिक पदांवर नियुक्तिकरिता विचार करण्यात येईल असे नमूद करण्यात आले होते. सदरची अधिसूचना ही गट 'क' व गट 'ड' मधील पदांवर सरळसेवेने भरतीच्या संदर्भात होती. सार्वजनिक क्षेत्रातील पदांवर नियुक्त्यांसाठी असणारा आरक्षणाचा लाभ हा, केंद्रशासित प्रदेशासाठी लागू असणाऱ्या अधिसूचनेमध्ये अंतर्भूत केलेल्या जाती/जमातींकरिताच मर्यादित असेल याचा पुनरुच्चार करतांना, दिनांक १३.०१.२०१३ रोजी गृहमंत्रालयाला लिहिलेल्या पत्राद्वारे असे कळविण्यात आले आहे की, स्थानिकांना अग्रक्रम/प्राधान्य देण्यात येईल. यामध्ये कोणतेही दुमत नाही की सदरचा अग्रक्रम हा खुल्या तसेच आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवारांच्या बाबतीत लागू असेल. भारत सरकारने, 'ब', 'क', आणि 'ड' गटांमधील पदांवर सरळसेवा भरतीमध्ये स्थानिक व्यक्तींना विशेष सवलत/प्राधान्य देण्याबाबतच्या प्रस्तावाला मंजूरी दिलेली आहे. भारत सरकारचे असे मत होते की, संपूर्ण आरक्षण हे स्थानिक व्यक्तींनाच देणे हे असांविधानिक होईल. त्यानंतर दादरा व नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशाने असा निर्णय घेतला की, सदर केंद्रशासित प्रदेशामध्ये, खुल्या आणि आरक्षित अशा दोन्ही प्रवर्गांमधून प्रवर्ग (गट) 'क' मधील पदांवर सरळसेवेने भरती होताना स्थानिक नागरिकांना २० अतिरिक्त गुणांची विशेष सवलत देण्यात

येईल. जाहिरातीमध्ये नमूद केल्यानुसार, आरक्षित प्रवर्गामधून अर्ज करणाऱ्या उमेदवाराने सक्षम प्राधिकाऱ्यांकडून जारी करण्यात आलेले प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक होते. तसेच सर्व भारतीय नागरिक सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षक या पदावर निवड होण्यासाठी अर्ज करण्यासाठी पात्र होते आणि स्थानिकांना देण्यात येणाऱ्या विशेष सवलतीबाबत उमेदवारांना कळविण्यात आले होते.

८. मारी चंद्रशेखर राव विरूद्ध अधिष्ठाता, सेठ जी. एस. वैद्यकीय महाविद्यालय आणि इतर या प्रकरणामधील याचिकाकर्ता हा हे आंध्रप्रदेशातील 'गौडा' हया जातीतील होते, जीला सदर राज्याकरीता, राष्ट्रपतींद्वारे जारी केलेल्या आदेशामध्ये, अनुसूचित जमात म्हणून मान्यता देण्यात आलेली आहे. त्याने महाराष्ट्र राज्यातील वैद्यकीय महाविद्यालयात प्रवेश मिळणेसाठी अर्ज केला होता आणि आरक्षणाचे लाभ मिळणेसाठी मागणी केली होती. मा. राष्ट्रपतींच्या महाराष्ट्र राज्याकरीता जारी केलेल्या आदेशामध्ये "गौडा" ही जात अनुसूचित जमात म्हणून मान्यता प्राप्त नव्हती आणि याच कारणाच्या आधारे त्याला आरक्षणाचे लाभ नाकारण्यात आले. या न्यायालयाने असा निर्णय दिला की, मा. राष्ट्रपतींद्वारे महाराष्ट्र राज्याकरिता जारी केलेल्या आदेशामध्ये त्याच्या समाजाचा अनुसूचित जमातीमध्ये समावेश केलेला नसल्यामुळे त्याला महाराष्ट्र राज्यामध्ये आरक्षणाचा लाभ मिळण्यासाठी दावा करण्यासाठी कोणताही कायदेशीर अधिकार प्राप्त होत नाही.

९. निवड श्रेणी शिक्षक यांची शिक्षण संचलनालय, पाँडेचेरी शासन यांनी केलेली नियुक्ति हा, हया न्यायालयाने, एस. पुष्पा (सुप्रा) हया प्रकरणात दिलेल्या न्यायनिर्णयाचा वाद विषय होता. सर्वसाधारण केंद्रीय सेवा,

गट 'क' मध्ये निवड श्रेणी शिक्षकांची ३५० पदे भरती करणे बाबतची जाहिरात देणेत आली होती. त्यापैकी ५६ पदे ही अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांसाठी आरक्षित ठेवण्यात आली होती. पाँडेचेरी हया केंद्र शासित प्रदेशातील येनम आणि माहे हया प्रांतांमध्ये अनुसूचित जातीचे उमेदवार पुरेश्या संख्येत उपलब्ध नसल्यामुळे; तामिळनाडू, आंध्र प्रदेश आणि केरळ या राज्यांतील जवळच्या सेवायोजन कार्यालयांत नोंदणी केलेल्या उमेदवारांना देखील पुरस्कृत करणेत आले होते. त्यामध्ये, इतर राज्यातून स्थलांतरीत झालेला अनुसूचित जातीतील उमेदवार हा पाँडेचेरी या केंद्रशासित प्रदेशातील अनुसूचित जातीतील उमेदवारांसाठी आरक्षित ठेवलेल्या पदावर नियुक्त करण्यासाठी पात्र आहे का असा प्रश्न विचारार्थ पुढे आला होता. या बाबतीत, केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरणाचे असे मत होते की, पाँडेचेरी शासनाच्या सेवेतील सेवायोजनेच्या प्रकरणात स्थलांतरीत होऊन आलेले उमेदवार आरक्षणाच्या लाभाची मागणी करणेकरीता हक्कदार असणार नाहीत. परंतु, हया न्यायालयाने, पाँडेचेरी हया केंद्रशासित प्रदेशातील अनुसूचित जातीसाठी आरक्षित ठेवलेल्या जागांवर स्थलांतरीत होऊन आलेल्या अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांची निवड व नियुक्ती करतांना भारतीय राज्यघटनेतील कोणत्याही तरतूदीचे उल्लंघन झालेले नाही असे अभीक्षण नोंदवून केंद्रीय प्रशासकीय न्यायधिकरणाने दिलेला न्यायनिर्णय फिरविला.

१०. पाँडेचेरी शासनाच्या वतीने जारी केलेल्या शासकीय आदेशामध्ये महाविद्यालयांमध्ये प्रवेशासंबंधात देण्यात आलेल्या आरक्षणाचा लाभ हा केवळ केंद्र शासित प्रदेशामध्ये मुलतः राहात असणाऱ्या अनुसूचित जातीतील उमेदवारांसाठी देण्यात आला होता. भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद

३४१(१) आणि ३४२ (२) अन्वये जारी करण्यात आलेल्या अधिसूचनेचा संदर्भ देतांना, हया न्यायालयाने, पुडूचेरी (पाँडेचेरी) अनुसूचित जात जनकल्याण संघ (सुप्रा) या प्रकरणात असा निर्णय दिला आहे की, कार्यकारी शक्तिंना (अधिकाऱ्यांना) राष्ट्रपतींद्वारे जारी आदेशामध्ये दुरुस्ती, फेरबदल, फेरफार आणि फरक करण्यास परवानगी नाही. सदर न्यायनिर्णयामध्ये हया न्यायालयाने असा निर्णय दिला आहे की, कार्यकारी आदेशाने, राष्ट्रपतींच्या आदेशातील रहिवाशी या शब्दाऐवजी 'मूळ' असा शब्द दाखल करणे हे कृत्य देखील राष्ट्रपतींच्या आदेशात बदल करण्यासारखेच आहे आणि अशा कृत्यास परवानगी देता येणार नाही.

११. एखाद्या विशिष्ट राज्यातील अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांना दुसऱ्या राज्यामध्ये लाभ व सवलती देण्यासंदर्भात असलेली मतभिन्नता विचारात घेऊन, सदरचे प्रकरण घटनापीठाकडे विचारार्थ पाठविण्यात आले होते. बिरा सिंग (सुप्रा) हया प्रकरणामध्ये, हया न्यायालयाचे असे मत होते की, एस्. पुष्पा (सुप्रा) या प्रकरणात व्यक्त करणेत आलेल्या दृष्टिकोणावर पुनर्विचार करणेची आवश्यकता नाही. घटनापीठाने याचाही ठामपणे पुनरुच्चार केला की, (राज्यघटनेच्या) अनुच्छेद ३४१ आणि ३४२ अन्वये जारी करणेत आलेल्या राष्ट्रपतींच्या अधिसूचनेमध्ये फेरबदल किंवा फेरफार कार्यकारी (अधिकारी) करू शकत नाहीत. वरील चर्चेचा परिणाम असा की एखादी अनुसूचित जात अथवा अनुसूचित जमात, जी मा. राष्ट्रपतींकडून एखाद्या केंद्रशासीत प्रदेशासाठी अधिसूचित केली जाते, त्या जाती अथवा जमातीमधील व्यक्ती तिचा आरक्षित उमेदवार म्हणून विचार करणेस हक्कदार आहे, मात्र अशी व्यक्ति सदर केंद्रशासित प्रदेशातील रहिवाशी असावी.

१२) हया प्रकरणामध्ये कोणतेही दुमत नाही की, उत्तरवादी हे जाहिरातीच्या तारखेच्या सहा वर्षे अगोदरपासून दादरा आणि नगरहवेली हया केंद्रशासित प्रदेशातील रहिवाशी होते. त्यांनी याचिकेमध्ये असे कथन केले आहे की, त्यांची स्वतःच्या मालकीची सदनिका असून ते त्या सदनिकेमध्ये रहात आहेत, आणि त्यांनी त्याच केंद्रशासित प्रदेशातील “धोडीया” जमाती मधील महिलेशी विवाह केला आहे. त्यांनी पुढे असे कथन केले आहे की, सदर केंद्र शासित प्रदेशासाठीच्या मतदार यादीमध्ये त्यांचे नाव नमूद आहे. अपिलकर्ते यांनी ही वस्तुस्थिती नाकारलेली नाही. अपिलकर्ते यांनी मा. उच्च न्यायालयासमोर उपस्थित केलेला मुख्य मुद्दा असा होता की, उमेदवार हा केंद्रशासित प्रदेशातील स्थानिक व्यक्ती असला पाहिजे याचाच अर्थ असा की, स्थलांतरीत अनुसूचित जमातींना आरक्षणाचा लाभ देता येऊ शकणार नाही. दादरा आणि नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशांसाठी जारी केलेली मा. राष्ट्रपतींची अधिसूचना आरक्षणाचा लाभ हा त्यामध्ये नमूद अनुसूचित जमातींना त्यांचे मूळ हया आधारे देत नसून रहिवासाच्या आधारे देते. दादरा आणि नगर हवेली हया केंद्रशासित प्रदेशातील अनुसूचित जमातीसाठी असलेले आरक्षण हे स्थलांतरीत अनुसूचित जमातींसाठी उपलब्ध नाही, हया अपिलकर्ते यांच्या विद्वान वकील यांनी मांडलेल्या मुद्दयामध्ये आम्हाला कोणताही प्रभाव आढळला नाही. आरक्षणाच्या लाभासाठी दावा करणाऱ्या व्यक्तीचा १० वर्षे रहिवास असणे आवश्यक आहे असे अपिलकर्ते यांच्या वतीने बाजू मांडणाऱ्या वकिलांनी सांगण्याचा दुबळा प्रयत्न केला. सदर युक्तीवादाच्या पुष्टी मा. उच्च न्यायालयाच्या अभिलेखावर कोणताही पुरावा सादर करणेत आला नाही आणि तशा प्रकारचे दृढ विधान याचिकेत दाखल

करण्यात आलेल्या प्रति शपथपत्रामध्ये दाखल करण्यात आलेले नाही. हा मुद्दा मा. उच्च न्यायालयासमोर उपस्थित करण्यात आलेला नाही. आणि तसे कारण विशेष अनुमती याचिकेत देणेत आलेले नाही, ज्यामुळे सदर कथनाच्या गुणावगुणाचा विचार करता येणार नाही. आम्ही पारित करणेसाठी प्रस्तावित केलेल्या आदेशाचा विचार करता उत्तरवादी यांचे विद्वान वरिष्ठ वकील यांनी युक्तिवादामध्ये सादर केलेल्या इतर मुद्द्यांकडे निर्देश करण्याची गरज नाही. भारताच्या संघराज्याने सल्ला दिलेला असताना आणि अनुसूचीत जमातीसाठीच्या राष्ट्रीय आयोगाने निर्देश जारी केलेले असतांना देखिल, उत्तरवादी यांची नियुक्ती न करण्याची कृती करून अपिलकर्ते यांनी उत्तरवादींवर घोर अन्याय केला आहे. उत्तरवादी यांची सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षक म्हणून नेमणूक होण्यात यापुढे कोणतीही दिरंगाई सहन केली जाणार नाही.

१३. उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयामध्ये हस्तक्षेप करण्यासाठी आमच्याकडे कोणतेही कारण नाही आणि त्यामुळे अपिल फेटाळणेत येत आहे.

.....न्यायाधीश
(एल. नागेश्वरा राव)

नवी दिल्ली
मे ०७, २०१९

.....न्यायाधीश
(एम. आर. शहा)

नकार (डिस्क्लेमर)

“या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच

मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायानिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल.”

DISCLAIMER

“The Translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation”.

XXXXXX